

ואין שומר לפחות מכ"פול". אוכל שהוא פחות מכ"פול" [מין של זרע, שהוא קטן בהרבה מכזית], אין לשומר שעליו דין שומר, שאינו מצטרף ואינו מכניס ומוציא את הטומאה. אבל אם יש בו כ"פול" הרי אפילו אם הוא פחות מכזית — יש לשומר שעליו דין שומר להצטרף⁽²⁵⁾.

ומפורש בבביתא כדינו של רבי יוחנן, שיש יד להכשר. [ורב תנא הוא, ופליג].

אמר רב: אין יד לפחות מכזית. — אוכל שהוא פחות מכזית שיש לו יד, ונגעה טומאה ביד, אין היד מכניסה טומאה לאוכל [וכן אינה מוציאה את הטומאה מהאוכל], לפי שאוכל שהוא פחות מכזית אינו חשוב דיו כדי שיהא לו "יד".

שבורעים, ובפשטות בשניהם היה צריך לנקוט את השיעור הקטן לחומרא, שהרי מצינו יד ושומר לפחות מזה? ולכן כתב כפירוש רש"י, ששיעור כזית ופול הם משום חשיבות, והסתבר לרב ששיעורים אלו הם שיעור החשיבות לגבי יד ושומר.

הקשה התפארת יעקב, לפי דעת רב שיש חילוק בין יד לשומר, היכי אמרינן לעיל שהפסוק של שומר מיותר ללמד על צירוף, כיון שלהכניס ולהוציא ילפינן מיד, הרי אם ילפינן מיד נימא דיו לבא מהדין להיות כנידון, ויהיה שיעור שומר בכזית כמו ביד? ותירץ, דלולי דין צירוף אין מקום לחלק בין יד לשומר, ובשניהם היה שיעור שוה, ורק לאחר דידעינן שהשומר מצטרף לפי שהוא נחשב חלק מהאוכל טפי מיד, השתא מסתבר שגם שיעורו עדיף מיד. [ואף שלגבי נבלה ומת אינם מצטרפים ומכל מקום שיעורו בכפול ולא בכזית, מכל מקום בטומאת אוכלים מצינו ששומר חשוב טפי מיד, אלא דלגבי טומאת מת ונבלה אין זה מספיק להצטרף לשיעור, אך אין זה מגרע בחשיבותו].

החזון איש [עוקצין א ב] תירץ, דשומר לכפול חשיבותו הוא כיד לכזית, ומסברא ידעינן שאם מועיל יד לכזית הוא הדין מועיל שומר לכפול, ואין צריך פסוק לזה. אך הקשה, דהניחא לפירוש רש"י ששיעורים אלו הם משום החשיבות, שפיר יתכן שהם שוים בחשיבותם.

מחוברים, כתב רש"י בשם התורת כהנים, שאם אתה אומר מחוברים טמאים טמאת הכל, שאין לך מחוברים שאין שרצים מצויים אצלם, ומזה שיש זרעים שהם טהורים מוכח שאינם מקבלים טומאה בעוד שהם מחוברים. ומעתה ילפינן הכשר מטומאה, שגם אינם מוכשרים לטומאה בעוד שהם מחוברים. ובתוספות הקשו מדוע הוצרכנו ללמוד דין הכשר מטומאה, הרי אותו המקור שיש לטומאה יש גם להכשר, שאם אתה אומר מחוברים מוכשרים הכשרת הכל, שאין לך זרעים שלא נפלו עליהם מים. [ובאמת רש"י בפירושו על התורה שם והרמב"ם פי"ב מטומאת אוכלים ה"א כתבו שזהו המקור שאין הכשר למחובר]. ראה מה שתירצו על זה התוספות, ומה שביאר בזה המהרש"א, ומה שהקשה על זה הרש"ש, וראה בראשונים תירצים נוספים על זה.

25. הרמב"ן ביאר את סברת רב, שאין יד לפחות מכזית לפי שזהו השיעור טומאה בנבלה ובמת, ואין שומר לפחות מכפול לפי שהמקור לדין שומר נלמד מ"על כל זרע זרוע", ושיעור הגדול שבורעים הוא פול. והקשה עליו הרשב"א, מדוע לגבי כזית נקט רב את השיעור האמצעי, ולא את השיעור הגדול שהוא כביצה, ולא את השיעור הקטן שהוא כעדשה, ואילו לגבי שומר נקט רב את השיעור הגדול